

УДК 378 01634(043)

ТЕОРЕТИЧНИЙ ЗМІСТ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Літяга І.В., к. пед. н., доцент,
доцент кафедри соціальних технологій
Житомирський державний університет імені Івана Франка

У статті розглянуті теоретичні аспекти соціальної роботи. Проаналізовані теорії соціальної роботи та їх поєднання з практичною діяльністю.

Ключові слова: соціальна робота, соціальна сфера, соціальний працівник, теорії соціальної роботи, соціальна служба.

В статье рассмотрены теоретические аспекты социальной работы. Проанализированы теории социальной работы и их взаимосвязь с практической деятельностью.

Ключевые слова: социальная работа, социальная сфера, социальный работник, теории социальной работы, социальная служба.

Litiyaha I.V. THEORETICAL CONTENT OF SOCIAL WORK

The article deals with the theoretical aspects of social work. The theories of social work and their combination with practical activity are analyzed.

Key words: social work, social sphere, social worker, theory of social work, social service.

Постановка проблеми. Потреба у підготовці висококваліфікованих фахівців за спеціальністю «Соціальний працівник» пов'язана із кризовим станом суспільства, зумовленим соціально-економічними, політичними негараздами, безробіттям, станом здоров'я та довкілля, послабленням ефективності впливу різних інституцій, житловими проблемами та ін. Основа ж підготовки майбутніх соціальних працівників лежить у теоріях соціальної роботи.

Соціальна робота – це специфічна форма державного і недержавного впливу на людей з метою забезпечення культурного, соціального та матеріального рівнів їх життя, надання індивідуальної допомоги людині, сім'ї або групі осіб [1, с. 40].

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування важливості та необхідності соціальної роботи в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливість і необхідність соціальної роботи в Україні ґрунтується на сучасних всесвітніх теоріях. Соціальна робота є процесом соціальної творчості, у якому люди, що включені у спільну діяльність, мають спільні погляди. Соціальна робота є також циклічним процесом, у якому всі його елементи (соціальна служба, клієнт, соціальний працівник) впливають один на одного, а також на процес у цілому в контексті соціальних очікувань.

Розглядаючи соціальну роботу як практичну діяльність, можна представити її у вигляді ланцюга: діагноз (процес розуміння конкретної проблеми, її коренів і можливих шляхів допомоги людині та групам людей), інтервенція (послідовність кроків або план

дій із боку працівника соціальної служби, який він здійснює за участі клієнта або від його імені) та завершення [3].

Основою сучасних практичних теорій соціальної роботи є процес вибору певних дій із різноманіття альтернатив. Метою дослідження теорій практичної діяльності є:

- формування уявлення про те, яким чином теорії та їх особливості можуть застосовуватися на практиці;
- виявлення різних груп теорій;
- формування уявлення про те, яким чином теорії використовуються в дискурсі практики соціальної роботи.

Кожна практична теорія соціальної роботи має бути підкріплена моделлю, яка є певним керівництвом до діяльності.

Типи теорій:

1. Теорія про сутність соціальної роботи.
2. Теорії про здійснення соціальної роботи.

3. Теорії «миру» клієнта (М. Пейн).

Теорії практичної діяльності відповідають і підкріплюють різні підходи до соціальної роботи, а саме:

- 1) рефлексивно-терапевтичний (психодинамічна, гуманістична, екзистенціальна, конструктивна, кризова);
- 2) соціал-колективістичний (критична, антидискримінальна, феміністична, теорія активізації);
- 3) індивідуал-реформістський (теорія соціального розвитку, системна, когнітивно-поведінкова, цільова) [3].

Усі названі теорії поділяються на різносторонні та ті, які «щось» включають (об'єднують різні теорії та моделі, які не виходять за рамки основного підходу). Особливість

різносторонності полягає у тому, що система знань охоплює всі види практичної діяльності, які застосовуються в соціальній роботі, підкріплюються конкретними доказами і є відкритими для критики.

Щодо модерністської теорії, соціальна робота (соціальний конструктивізм), по-перше, розглядається тільки в часовому контексті, а по-друге, «модернізм» теорії соціальної роботи проявляється чіткіше порівняно з ідеєю постмодернізму, що пов'язано з політичним значенням теорії соціальної роботи. Соціальна робота є продуктом модернізму, оскільки відображає раціональне розуміння людини та суспільства, а також послідовність дій щодо змінення індивідів (М. Пейн).

Головною рисою постмодернізму є передбачення існування альтернативних знань і розуміння навколишнього світу. Для постмодернізму також характерна суб'єктивна оцінка обставин, які нас оточують [3]. Отже, постмодернізм залежить від історичного та соціального контекстів. Соціальна робота направлена на досягнення індивідуальних і соціальних змін через соціальну взаємодію, і саме тому принципи соціального конструктивізму підвищують ефективність соціальної роботи. Соціальний конструктивізм є постмодерністською концепцією. Отже, соціальна робота передбачає її неоднозначність, відкритість для обговорення та залежність від соціальних і культурних контекстів. Виділивши деякі теорії соціальної роботи, можна зробити висновок про їх важливу роль у професійній діяльності.

Становлення клієнта починається тоді, коли людина усвідомлює, що їй потрібні зміни. Процес перебування у статусі клієнта є тимчасовим. Діяльність соціальних служб залежить від проблем клієнтів.

Науковці стверджують, що теорія соціальної роботи повинна постійно змінюватися відповідно до практичних моделей. Щодо соціального конструктивізму, соціальна робота може розглядатися у певному часовому та соціальному контекстах, що призводитиме до постійної реконструкції відповідно до часу. Модернізм і постмодернізм залежить від політичного значення теорії соціальної роботи [3, с. 24]. Соціальна робота є продуктом модернізму, оскільки включає волонтерську діяльність [3, с. 25], а цей процес є дуже актуальним для сьогодення. Ідея теорії соціальної роботи є модерністською, тому що відображає можливість раціонального розуміння людини і суспільства, а також необхідність послідовних змін індивідів і суспільства загалом. Щодо теорії постмодернізму, то люди є

частиною суспільства в цілому, і тому оцінка обставин, які нас оточують, є суб'єктивною [3, с. 25]. Тому з позиції постмодернізму майже все необхідно ставити під сумнів і враховувати історичні та соціальні зміни в суспільстві.

Поняття соціального конструктивізму є постмодерністською концепцією (неоднозначність, залежність від соціальних і культурних контекстів соціальної роботи як практичної діяльності). Також має враховуватися індивідуальний підхід до кожного клієнта.

Соціальне конструювання передбачає взаємодію соціальних структур та індивідів (клієнтів). Для нього мають значення три області:

1. Політико-соціально-ідеологічна, в якій формуються соціально-політичні програми управління соціальними службами, а також ті цілі, які служби визначають для себе самостійно.

2. Організаційно-професійна передбачає спільне обговорення особливостей реалізації соціальної роботи.

3. Клієнт – соціальний працівник – соціальна служба.

Усі ці області взаємопов'язані між собою.

Теорія практичної соціальної роботи створюється відповідно до взаємодії з практикою соціальної роботи, основою якої є досвід соціальних контактів. Рушійними силами соціальної роботи є:

- ті, які роблять людей клієнтами, що потребують соціальної допомоги;

- ті, що створюють і управляють соціальною роботою як професією;

- ті, що створюють соціальний контекст, у якому реалізується соціальна робота [3].

Практична діяльність соціальних працівників конструюється через професійні очікування. Клієнти ж частково створюють діяльність через процес, завдяки якому вони виступають у ролі «клієнтів». Соціальна робота конструюється через взаємодію з клієнтами, які визначаються в соціальних ситуаціях через професіоналізацію, відмінність від сумісних професій, а також через різні впливи з боку організаційного, управлінського та соціального контекстів [3, с. 32].

Доцільно розглянути принципи теорії і практик соціальної роботи.

Політичні принципи теорії і практики соціальної роботи передбачають:

- застосування (чи можливо поєднувати теорію з практикою);

- взаємна відповідність;

- звітування (масштабність звітування в Україні заважає роботі соціальних працівників);

- офіційне визнання.

Багато науковців підкреслили, що соціальна робота має бути науково обґрунтованою з погляду потреб клієнтів і можливостей держави щодо їх забезпечення (Керю, 1979, Барбо, 1984, Харрісон, 1991) [3, с. 35].

Офіційне визнання, співвідношення теорії з практикою соціальної роботи в Україні не збігаються з їх визначенням у законодавстві.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в діяльності соціального працівника необхідно враховувати всі основні сучасні тенденції сучасних теорій соціальної роботи. Перспективою є плідна робота з вивчення й опису теорій, адже практична соціальна робота ґрунтується на теоретичних засадах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глоссарий социальной работы / сост. Е.И. Холостова. М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2006. 220 с.
2. Основы социальной работы: учебник / отв. ред. П.Д. Павленок. М.: ИНФРА-М, 1997. 368с.
3. Пейн М. Социальная работа: современная теория: учеб. пособ. / пер. с англ. О.В. Бойко, Б.Н. Мотенко. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 400 с.
4. Справочник социального работника / под. общ. ред. Е.П. Агапова, В.А. Шаринского. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 336 с.
5. Технологии социальной работы: учебник / под ред. Е.И. Холостовой. М.: ИНФРА, 2001. 400 с.

УДК 378.035:39(=161.2)(477)

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Рудкевич Н.І., аспірант
кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті порушено проблему формування етнокультурної соціалізації. Здійснено спробу розкрити специфіку етнокультурної соціалізації молоді. Розкрито сутність поняття соціалізації та її механізми. Вивчено думки науковців, які розкривали дану проблематику. Обґрунтовано значення позааудиторної роботи молоді в системі вищої освіти. Здійснено спробу розкрити основу структурно-функціональної моделі процесу соціалізації молоді.

Ключові слова: молода людина, молодь, особистість, навчання, освіта, соціалізація, етнічна соціалізація.

В статтю затронута проблема формування етнокультурної соціалізації. Предпринята спроба розкрити специфіку етнокультурної соціалізації молоді. Предпринята спроба розкрити сутність поняття соціалізації та її механізми. Вивчено думки науковців, які розкривали дану проблематику. Обґрунтовано значення позааудиторної роботи молоді в системі вищої освіти. Предпринята спроба розкрити основу структурно-функціональної моделі процесу соціалізації молоді.

Ключевые слова: молодой человек, молодежь, личность, обучение, социализация, этническая социализация.

Rudkevich N.I. SPECIFICATION OF FORMATION OF ETHNOCULTURAL SOCIALIZATION OF YOUTH IN HIGHER EDUCATION IN UKRAINE

The article raises the problem of the formation of ethno-cultural socialization. An attempt was made to reveal the specifics of ethnocultural socialization of youth. The essence of the concept of socialization and its mechanisms is revealed. The opinions of the scholars who discovered this issue were studied. The importance of outside the classroom work of youth in the system of higher education is substantiated. An attempt was made to reveal the basis of the structural and functional model of the process of socialization of youth.

Key words: youth, youth, personality, education, education, socialization, ethnic socialization.

Постановка проблеми. Увага держави на питанні становлення студентської молоді як суб'єктів суспільних, культурних, політичних відносин, виховання конкурентоспроможної та культурно свідомої молоді

визначає майбутнє будь-якої цивілізованої країни. Для вирішення задач соціально культурної дійсності необхідним є формування сучасного глобального світогляду педагога на визнання індивідуальності й